

MUHASEBECİ BAKIŞ AÇISI İLE İFLAS ERTELEME SÜRECİ

Doç. Dr. Şaban UZAY*

ÖZET

İflas erteleme kurumu, şirketin iflasının ertelenmesi suretiyle durumunun daha da ağırlaşmasının önlenmesi ve böylece alacaklıların korunmasına öncelik tanımaktadır. Bir şirketin mahkemeden iflas erteleme talebinde bulunabilmesi için borca batık olması ve kurtarılmasının mümkün olması gerekmektedir. İflas erteleme kurumu hukuki ayrıntılar içeren bir süreçtir. Söz konusu sürecin bütün aşamalarında muhasebeciye önemli görevler düşmektedir. Çalışmada iflas erteleme süreci özet olarak açıklandıktan sonra, şirketleri bu sürece sürükleyen nedenler ve çözüm önerileri üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: iflas, iflas erteleme kurumu, muhasebeci

ABSTRACT

THE PROCESS OF BANKRUPTCY SUSPENSION FROM AN ACCOUNTANT'S POINT OF VIEW

The institution of bankruptcy suspension prioritizes the protection of creditors by preventing the deterioration of the situation of the company. In order for a company to be able to apply to court with a bankruptcy suspension demand, it has to be deep in debt and to have a possibility of recovery. The process of bankruptcy suspension contains legal details and the accountant has important responsibilities during this process. This study, firstly offers a summary of the process of bankruptcy suspension. It then focuses on the reasons, which lead a company to this situation and provides some solutions in order to prevent it.

Keywords: bankruptcy, bankruptcy suspension, accountant

* Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. İşletme Bölümü, (E-Posta: suzay@erciyes.edu.tr)

1.GİRİŞ

Kişilerin sermayeye sahip olduğu, üretim birimlerinde sermayenin söz sahibi olduğu, sermayedarın kar etmek amacıyla, kendi iradesiyle, çalıştırdığı işçiyi, kullandığı borç, hammadde ve hizmeti serbest piyasadan satın alarak üretim yaptığı; ürettiği malları yine serbest piyasada rekabet koşulları altında sattığı sisteme “kapitalizm” adı verilmektedir. Rekabet kapitalist sistemin itici gücüdür. Rekabet koşulları ödünsüz uygulandığı ortamlarda sistemin acımasız olması gerekmektedir. Yani başarılı olanlar ödüllendirilecek, başarısız olanlar ise sistemin dışına atılacaktır. Sistemde başarısız olanın kurtarılması halinde, bu durum şirketlerin “batmama rehabetine” kapılmalarına yol açacak ve bunun sonucunda da verimsiz çalışma teşvik edilmiş olacaktır. Bu konuda Prof. Dr. İ.Özer Ertuna’nın değerlendirmesi şöyledir (Ertuna 2005,75);

*“...Kapitalizmde başarısız şirketlerin batması gerekir. **Şirket kurtarma** diye bir konu olmamalıdır. Esasında şirketlerin batması ekonomik bir kayıp değildir. Çünkü ekonomik varlıklar yok olmazlar. Batan şirketin varlıkları, onları daha iyi kullanacakların ellerine geçer. Kaybedenler sadece önceden bu varlıklara sahip olan sermayedarlardır. Bu da ekonomi için hayırlıdır: Ekonomide verimin artmasıyla sonuçlanır”.*

“Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler” anlayışının kendi içerisinde tutarlılığı olmakla birlikte bir şirketin varlığının sona ermesi olan iflasın topluma yükleyeceği çeşitli ekonomik ve sosyal sorunları bulunmaktadır (Asomedy 2004,53): Söz konusu sorunlara örnek olarak şunlar verilebilir: istihdam sorunu yaratması, yatırımcının güveninin zedelenmesine yol açması, “zincirleme etki” ile mali başarısızlığa uğramış bir işletmenin kendine iştirakte bulunmuş olan veya kendisiyle iş yapan diğer işletmeleri de iflasa sürükleyebilmesi, şirketin yerel ekonomi için önemli olması, şirketin çok büyük bir marka değerinin bulunması ve bu unvanın sona ermesinin rahatsız edici olması gibi. Şirket iflasları başta kredi kurumları olmak üzere şirket alacaklıları için de çeşitli yönlerden maliyetler doğurur. Söz konusu maliyetler nedeniyle, ülkeye özgü koşullar, iflas eden şirketin özelliği, batmanın ekonomiye maliyetinin yaşatmaktan daha çok olması, toplumsal fayda vb. nedenlerle hukuk sistemlerinde şirket kurtarmaya yönelik düzenlemeler yer almaktadır.

Çalışmanın amacı, Türk hukuk sisteminde yer alan ve borca batık sermaye şirketlerinin ve kooperatiflerin yararlanabileceği, aslında hukuki bir konu

“iflas erteleme kurumunu” muhasebeci bakış açısıyla özet olarak tanıtmak ve şirketlerin mali başarısızlığa düşme nedenleri ve çözüm önerilerine ilişkin bazı tespit ve değerlendirmelerde bulunmaktadır. Çalışma kapsamında, ilgili literatürün yanı sıra, iflas ertelemeye ilişkin mahkeme kararlarından ve bilirkişi sıfatıyla bulunduğumuz iflas erteleme davalarındaki gözlem sonuçlarından da yararlanılmıştır.

2.TÜRK HUKUKU’NDA İFLAS ERTELEME KURUMU

İflasın yani şirketin varlığının sona ermesinin bütün taraflar için vahim sonuçlar doğurması nedeniyle, iflası erteleme ve daha sonrada ortadan kaldırmaya yönelik hukuki tedbirlerin alınmasına çeşitli ülkelerde ve ülkemizde de başvurulmaktadır. Ülkemizde; iflasın ertelenmesinin yanı sıra, konkordato, sermaye şirketlerini uzlaşma suretiyle yeniden yapılandırılması, fevkalade mühletten yararlanma imkanları da hep bu amaca yönelik kurumlardır¹. İflası ertelemenin en başta gelen amacı şirket aktiflerinin muhafaza edilmesidir (Öztek 2005,30). Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin vermiş olduğu bir kararda iflas ertelemenin temel amacı şöyle özetlenmiştir; erteleme süresince şirketlerin aktiflerinin korunması, çalıştırılması ve bu şekilde pasiflerinin (borçlarının) azaltılmasıdır. İflas erteleme kurumu, şirketin iflasının ertelenmesi suretiyle durumunun daha da ağırlaşmasının önlenmesi ve böylece alacaklıların korunmasına öncelik tanımaktadır.

2.1. İcra İflas Kanunu’na Göre İflasın Ertelenmesi²

İflas erteleme kurumu, Türk hukuk sisteminde İcra İflas Kanunu’nda (İİK) düzenlenmekle birlikte aslında kaynağını Türk Ticaret Kanunu’ndan (TTK) almaktadır. TTK Md. 324 ve İİK Md. 179 vd. hükümleri ile iflas erteleme kurumu düzenlenmiştir. İİK Md. 179 vd. yer alan kurallara ilişkin olarak 2003 yılında yayınlanan 4949 sayılı ve 2004 yılında yayınlanan 5092 sayılı Kanunlarla iflas erteleme kurumuna yönelik belirsizlikler önemli ölçüde giderilmiş olup, söz konusu hukuki düzenlemeler özet olarak şöyledir (Öztek 2005,24-26):

“SERMAYE ŞİRKETLERİNİN VE KOOPERATİFLERİN İFLASI (Md. 179): Sermaye şirketleri ile kooperatiflerin borçlarının aktifinden fazla olduğu idare ve temsil ile vazifelendirilmiş kimseler veya şirket ya da kooperatif tasfiye halinde ise tasfiye memurları veya bir alacaklı tarafından beyan ve mah-

1. İflas erteleme kurumunun konkordatodan başlıca farklılığı; iflas erteleme imkanından sadece sermaye şirketleri ile kooperatiflerin yararlanması ve borca batık bir şirketin alacaklıların katılımına bağlı olmaksızın kurtarılmasına imkan veren daha esnek bir kurum olmasıdır.

2. Türk Hukuk sisteminde iflasın ertelenmesi konusunda fazla bilgi için bakınız: (Öztek, 2005:23-71) ; (Atalay, 2007).

kemece tespit edilirse, önceden takibe hacet kalmaksızın bunların iflasına karar verilebilir. Şu kadar ki, idare ve temsil ile vazifelendirilmiş kimseler ya da alacaklılardan biri, şirket veya kooperatifin mali durumunun iyileştirilmesinin mümkün olduğuna dair bir iyileştirme projesini mahkemeye sunarak iflasın ertelenmesini isteyebilir. Mahkeme projeyi ciddi ve inandırıcı bulursa, iflasın ertelenmesine karar verir. İyileştirme projesinin ciddi ve inandırıcı olduğunu gösteren bilgi ve belgelerin de mahkemeye sunulması zorunludur.

Mahkeme gerekli görürse idare ve temsille vazifelendirilmiş kimseleri ve alacaklıları dinleyebilir. İflasın ertelenmesi talepleri öncelikle ve ivedilikle sonuçlandırılır”.

“ERTELEME TEDBİRLERİ (Md.179/a): İflasın ertelenmesine karar veren mahkeme, şirketin veya kooperatifin malvarlığının korunması için gerekli her türlü tedbiri iyileştirme projesini de göz önünde tutarak alır.

Mahkeme erteleme kararı ile birlikte kayyım atanmasına karar verir. Mahkeme, yönetim organının yetkilerini tümüyle alıp kayyım verebileceği gibi yönetim organının karar ve işlemlerinin geçerliliğini kayyımın onayına bağlı kılmakla da yetinebilir.

İflasın ertelenmesi kararında kayyımın görev ve yetkileri ayrıntılı olarak gösterilir.

Mahkeme erteleme kararının hüküm fıkrasını 166. maddenin ikinci fıkrasındaki usulle ilan eder ve gerekli bildirimleri yapar”.

“ERTELEME KARARININ ETKİLERİ (Md.179/b):Erteleme kararı üzerine borçlu aleyhine 6183 sayılı Kanuna göre yapılan takipler de dahil olmak üzere hiçbir takip yapılamaz ve evvelce başlamış takipler durur; bir takip muamelesi ile kesilebilen zamanaşımı ve hak düşüren müddetler işlemez.

Erteleme sırasında taşınır, taşınmaz veya ticari işletme rehniyle temin edilmiş alacaklar nedeniyle rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip başlatılabılır veya başlamış olan takiplere devam edilebilir; ancak bu takip nedeniyle muhafaza tedbirleri alınamaz ve rehinli malın satışı gerçekleştirilemez. Bu durumda erteleme süresince işleyecek olup mevcut rehinle karşılanamayacak faizler teminatlandırılmak zorundadır.

206. maddenin birinci sırasında yazılı alacaklar için haciz yoluyla takip yapılabilir.

Erteleme süresi azami bir yıldır. Bu süre kayyımın verdiği raporlar dikkate

alınarak mahkemece uygun görülecek süreler ile uzatılabilir; ancak uzatma süreleri toplamı dört yılı geçemez. Kayyım, mahkemenin belirleyeceği sürelerle iflası ertelenenin faaliyetleri ve işletmenin durumu konusunda düzenli olarak mahkemeye rapor verir.

İflasın ertelenmesinin reddi ya da erteleme süresi sonunda iyileşmenin mümkün olmadığı tespit edilirse mahkeme, şirketin veya kooperatifin iflasına karar verir. Erteleme süresi dolmamakla birlikte, mahkeme kayyımın verdiği raporlardan şirketin veya kooperatifin mali durumunun iyileştirilmesinin mümkün olmadığı kanaatine varırsa, erteleme kararını kaldırarak şirketin veya kooperatifin iflasına karar verebilir”.

Yukarıda belirtilen düzenlemelere göre; iflas erteleme kurumunun şekli ve maddi koşulları bulunmaktadır. Bunlar aşağıda başlıklar halinde sıralanmıştır:

İflas Ertelemeye İlişkin Şekli Şartlar	İflas Ertelemeye İlişkin Maddi (Esasa İlişkin) Şartlar
1-Talep şartı (İflasın ertelenmesinin talep edilmesi) 2-Borca batıklık bilançosunun mahkemeye verilmesi 3-Borca batıklık bildirim (beyanının) mahkemeye sunulması, 4-Gerekli masrafların mahkeme veznesine depo edilmesi, 5-İyileştirme projesinin mahkemeye verilmesidir.	1-İflas erteleme talebinde bulunan şirketin “borca batık” olması, 2-Şirketin iyileşmesinin mümkün olması, 3-Alacaklıların haklarının korunmasıdır.

2.2.Türk Ticaret Kanunu Tasarısında iflasın Ertelenmesi

TBMM, Adalet Komisyonu’nun kabul ettiği TTK Tasarısı’nın anonim şirketlerle ilgili kısmında; yönetim kurulunun devredilmez görevleri arasında (g) bendinde; “Borca batıklık durumunun varlığında mahkemeye bildirimde bulunulması” yer almaktadır (Md.375). Maddenin devamı ise “Sermayenin Kaybı, Borca Batık Olma Durumu” başlığını taşımakta olup aşağıdaki gibi düzenlenmiştir:

a) Çağrı ve bildirim yükümü (Md. 376): (1) Son yıllık bilançodan, sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının yarısının zarar sebebiyle karşılıksız kaldığı anlaşılırsa, yönetim kurulu, genel kurulu hemen toplantıya çağırır ve bu genel kurula uygun gördüğü iyileştirici önlemleri sunar.

(2) Son yıllık bilançoya göre, sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının üçte ikisinin zarar sebebiyle karşılıksız kaldığı anlaşıldığı takdirde, derhal toplantıya çağrılan genel kurul, sermayenin üçte biri ile yetinme veya sermayenin tamamlanmasına karar vermediği takdirde şirket kendiliğinden sona erer.

(3) Şirketin borca batık durumda bulunduğu şüphesini uyandıran işaretler varsa, yönetim kurulu, aktiflerin hem işletmenin devamlılığı esasına göre hem de muhtemel satış fiyatları üzerinden bir ara bilanço çıkarttırıp denetçiye verir. Denetçi bu ara bilançoğu en çok yedi işgünü içinde inceler ve değerlendirmeleri ile önerilerini bir rapor halinde yönetim kuruluna sunar. Önerilerde 378 inci maddede düzenlenen erken teşhis komitesinin önerilerinin de dikkate alınması şarttır. Rapordan, aktiflerin, şirket alacaklılarının alacaklarını karşılamaya yetmediğinin anlaşılması halinde, yönetim kurulu, bu durumu şirket merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesine bildirir ve şirket iflasını ister; meğerki, iflas kararını verilmesinden önce, şirketin açığının karşılayacak ve borca batık durumunu ortadan kaldıracak tutardaki şirket borçlarının alacaklıları, alacaklarının sırasının diğer tüm alacaklıların sırasından sonraki sıraya konulmasını yazılı olarak kabul etmiş ve bu beyanın veya sözleşmenin yerindeliği, gerçekliği ve geçerliliği, yönetim kurulu tarafından iflas isteminin bildirileceği mahkemece atanan bilirkişilerce doğrulanmış olsun. Aksi halde mahkemeye bilirkişi incelemesi için yapılmış başvuru iflas bildirimini olarak kabul olunur.

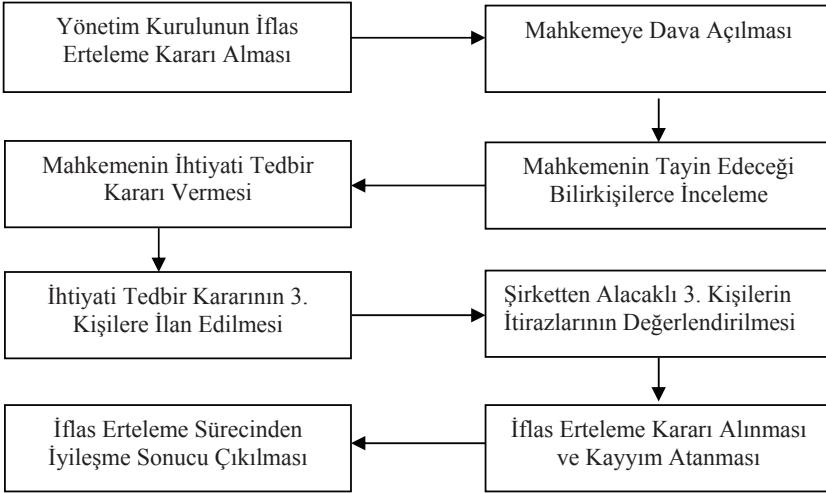
b) İflasın ertelenmesi (Md. 377): (1) Yönetim kurulu veya herhangi bir alacaklı yeni nakit sermaye konulması dahil nesnel ve gerçek kaynakları ve önlemleri gösteren bir iyileştirme projesini mahkemeye sunarak iflasın ertelenmesini isteyebilir. Bu halde İcra ve İflas Kanunu'nun 179 ile 179/b maddeleri uygulanır”.

Özet olarak TTK Tasarısı, iflasın ertelenmesine ilişkin olarak İİK'nın ilgili maddelerine atıf yapmaktadır. Bununla birlikte Tasarı'nın 378.inci maddesi ile pay senetleri borsada işlem gören şirketler için “Risk Erken Teşhis Komitesi” kurulması mecburiyeti getirilmektedir ki, söz konusu komitenin etkin çalıştırılması durumunda, şirketlerin iflas erteleme gibi geçici bir çözüme başvurmalarına ihtiyaç kalmayacaktır.

3.ÜLKEMİZDE İFLAS ERTELEME SÜRECİNİN İŞLEYİŞİ

Türk hukuk sisteminde iflas erteleme kurumunun işleyişi önemli ölçüde İİK'nın ilgili maddeleri ile düzenlenmiş olmakla birlikte, kanunda açıklık ol-

mayan durumlar Yargıtay kararları ile tamamlanmıştır. Uygulamada, iflas erteleme kurumu, şirket muhasebecisinin “borca batıklık hesaplamasını (bilançosunu)” yönetim kuruluna vermesi ile başlayan ve nihayetinde iyileşme veya iflas ile sona eren, içerisinde bir çok teknik ayrıntıyı içeren bir süreçtir. Söz konusu süreç, uygulamada Şekil 1’deki gibi gerçekleşmektedir.

Şekil 1: İflas Erteleme Süreci Aşamaları

İflas erteleme sürecinin başlangıcından itibaren her aşamada iflas erteleme kararı veren davacı şirketin yetkililerinin göz önünde bulundurması gereken ayrıntılar mevcuttur. Söz konusu ayrıntılar süreç aşamalarına göre aşağıda özetle açıklanacaktır. Bunlar:

Yönetim Kurulunun İflas Erteleme Kararı Alması ve Mahkemeye Dava Açılması: Şirket yönetim kurulu, şirket muhasebecisinin hazırlamış olduğu borca batıklık hesaplaması (bilançosu) üzerine, iflas ve iflas erteleme davası açmak üzere mahkemeye müracaat edilmesine ve bu amaçla isim belirtilerek avukata yetki verilmesine yönelik karar alınır ve karar defterine kaydedilir. Daha sonra davacı şirket vekili (avukat), hazırlayacağı dosya ile şirketin muamele merkezinin bulunduğu yerdeki Asliye Ticaret Mahkemesine davayı açar. Dava hasımsızdır. Bu aşamada, gerek yönetim kurulu kararı alınırken, gerekse avukata yetki verilirken iflas ve iflas erteleme kelimelerinin bulunması şekil şartları açısından çok önemlidir. İşletme sahipleri duygusal nedenlerle iflas kelimesini kullanmaktan kaçınmaktadırlar. Halbuki mahkeme iflasın ertelenmesine veya bu yönde tedbir vermeyi uygun görmezse, iflasın açılmasına da karar verebilir (Öztek 2005,40).

Şirket vekilinin mahkemeye sunacağı başvuru dilekçesinin hazırlanması iflas erteleme davasının en önemli aşamasını oluşturur. Başvuru dilekçesinde şu kısımlar hakkında bilgi verilir; şirket hakkında genel bilgiler, mali bilgiler, borca batıklığın giderilmesi için öngörülen iyileştirme projeleri, talebin hukuki niteliği ve sebepleri, talep edilen erteleme tedbirleri, ihtiyati tedbir talebi, deliller ile netice-i talepler açıklanır. Örnek olarak, iflas erteleme başvuran bir şirketin dilekçesinin ekinde şunlar yer almaktadır:

Vekaletname

İflasın ertelenmesine dair yönetim kurulu kararı fotokopisi

SMMM tarafından hazırlanan mali durum raporu

İyileştirme projesi

Ticaret sicil ve oda kayıtları

SSK bildirgeleri

Marka tescil belgesi

Yurtiçi ve yurt dışı siparişler

Araç listesi

Kapasite raporu

Stoklar

Açık hesap ve çekli alacaklar listesi

Kredi borçları ve diğer borçlar

Demirbaş listesi

Gümrük beyannameleri

Katalog ve broşürler

İflas erteleme davasının açılabilmesi için masrafların mahkeme veznesine depo edilmesi (yatırılması) da gerekmektedir. Gözlemlerimize göre orta büyüklükteki bir şirket için söz konusu masraf 20 ile 30 bin YTL civarında olmaktadır.

Başvuru dilekçesinin hazırlanması sırasında dikkat edilmesi gereken önemli bir husus ise; şirket alacaklılarını tedirgin etmemek, şirketi olası bir haciz yağmuruna maruz bırakmamak için sürecin oldukça gizli yürütülmesi ve süreç hakkında bilgisi olan herkesin ketum olması gerekmektedir. İflas erteleme kararının verilmesinden sonra dava dilekçesi çok kısa sürede tamamlanmalı ve mahkemeye teslim edilmelidir.

Bilirkişi İncelemesi Yapdırılması: İflas erteleme davasının maddi esasları yukarıda da belirtildiği gibi: şirketin borca batık olması, iyileştirme projesinin tutarlı ve gerçekleştirilebilir olması ve alacaklıların haklarının korunmasıdır. Söz konusu maddi koşulların oluşup oluşmadığını saptamak amacıyla, incelemeleri yapmak üzere mahkeme, başvuruyu alır almaz zaman kaybetmeden, resen oluşturacağı bilirkişi kurulu ile birlikte belirtilen gün ve saatte (genellikle başvuru dilekçesinin verildiği gün içinde) davacı şirket merkezinde keşif gerçekleştirilir. Şirketin özelliğine göre bilirkişi kurulunun oluşumu değişmektedir. Örneğin, şirketin arazi, arsa veya binalarının olması durumunda mülk bilirkişisi (inşaat mühendisi), şirketin makine, demirbaş ve taşıtlarının bulunması durumunda makine bilirkişisi (makine mühendisi) bulunur. Bilirkişi heyetinde, hukukçu, işletmeci ve muhasebeci bilirkişilerinin bulunması gerekmektedir. Makine ve mülk bilirkişileri kendilerini ilgilendiren şirket varlıklarını satış değerine göre ayrıntılı bir şekilde hesapladıktan sonra raporlarını doğrudan mahkemeye ve/veya muhasebe bilirkişisine teslim ederler. Muhasebe bilirkişisi, mülk ve makine bilirkişisinden gelen rakamları da esas alarak keşif tarihi itibarıyla satış değerine göre şirketin aktiflerinin ve pasiflerinin (borçlarının) gerçek durumunu, böylece şirketin iddia edildiği gibi borca batık olup olmadığını, borca batık ise ne oranda olduğunun tespitini yapar. Muhasebe bilirkişisinin aşağıda örneği verilen hesaplamaları, işletmeci bilirkişinin yapacağı incelemeler için de önemlidir. Örneğin şirket, borca batık değilse veya çok fazla borca batık ise muhtemelen işletme bilirkişisi iyileştirme projesini değerlendirmeye gerek görmeyecektir. Hukuk bilirkişi ise, bilirkişi raporunun ve dava dosyasının hukuki kuralara uygunluğunu inceler. Yargıtay muhtelif kararlarında bilirkişi heyetinde diğer uzmanların yanında yorumundan yararlanmak üzere bir hukukçunun yer almasını uygun görmektedir. Heyet halinde hazırlanan bilirkişi raporu ekleri ile birlikte imzalanarak, en kısa sürede mahkemeye teslim edilir.

Muhasebe bilirkişisi, davacı şirketin keşif tarihi itibarıyla satış değeri üzerinden aktiflerini saptarken, çok dikkatli olmalıdır. Keşif tarihi itibarıyla şirketten aldığı ayrıntılı mizan üzerinde bizzat şirket merkezine giderek, yetkililerle birlikte muhasebe kayıtlarında alt hesaplara kadar inerek, ilgili kalemlerin şirkete ait olup olmadığını gözlemek suretiyle, ayrıntılı bir hesap çıkarmalıdır. Yapacağı hesaplamada; keşif tarihi itibarıyla şirkete bir değer (nakit doğurmayacak) fiktif kalemler dikkate almamalıdır (örneğin, peşin ödenmiş giderler, gider tahakkukları, gelir tahakkukları, satış değeri

ri olmayan maddi olmayan duran varlıklar gibi). Diğer yandan mükerrer hesaplamalar yapmaktan da kaçınılmalıdır. Şirketin gerek aktifleri gerekse pasifleri (borçları) saptanırken, fiili durumun esas alınması gerekmektedir. Örneğin, şirket muhasebecisi, borçlara ilişkin gecikme faizlerini henüz kaydetmemiş olabilir. Ayrıca borçların muaccel olup olmaması da önemli değildir. Hesaplamalarda gerek şirket aktiflerini gerekse şirket borçlarını saptarken, somut delillerden yararlanılmalıdır. Örneğin; şirket sahipleri, cari hesap şeklinde emanet borç aldıklarını ileri sürebilir veya borçlarını hayali olarak artırabilir, alacaklarını azaltabilir (gizleyebilir). Söz konusu ayrıntıları içeren sorular sorarak, şirketin “hileli iflas” yapıp yapmadığı yönünde de bir görüşe ulaşılabilir.

Aşağıda örnek olarak bir iflas erteleme davasında muhasebe bilirkişisinin, şirketin keşif tarihi itibarıyla satış değeri üzeninde yaptığı borca batıklık hesaplaması örneği verilmiştir.

Borca Batıklık Hesaplamasına Bir Örnek:

İİK. 179 ve TTK. 324. maddeleri gereği şirketin satış değerleri üzerinden belirlenen aktifleri ve pasifleri ile öz varlık yapısı aşağıdaki gibidir.

a) Aktiflerin Değeri:

Hesap Kodu	AKTİFLER	Tutar (YTL)	Ek No
	I. DÖNEN VARLIKLAR		
100	Kasa Mevcudu	9.635,81	
101	Alınan Çekler	5.607.739,61	
102	Bankalar	31.705,09	
120	Alicılar	832.041,98	
121	Alacak Senetleri	110.827,00	
126	Verilen Depozito ve Teminatlar	31.280,47	
127	Diğer Ticari Alacaklar	17.250,90	
136	Diğer Çeşitli Alacaklar	136.936,94	
150,151, 152	Stoklar	629.606,04	
157	Diğer Stoklar	1.390,46	
159	Verilen Sipariş Avansları	1.693.859,65	
190	Devreden KDV	12.411,91	
191	İndirilecek KDV	441.737,17	
192	Diğer KDV (İhraç kayıtlı satışlardan)	1.552.706,30	
193	Peşin Ödenen Vergiler (Geçici vergi)	20.732,90	
	DÖNEN VARLIK TOPLAMI	11.129.912,23	
	II. DURAN VARLIKLAR		
250	Arsalar	882.007,30	
251,252	Yer Üstü Tesisleri ve Binalar	5.152.470,00	
253	Makine ve Cihazlar	2.780.750,00	
259	Verilen Avanslar	39.936,60	
267	Diğer Maddi Olmayan Duran Varlıklar	193.710,41	
	DURAN VARLIKLAR TOPLAMI	9.048.874,31	
	AKTİF TOPLAMI	20.178.786,54	

Şirketin pasifleri ise aşağıdaki gibidir.

b) Pasiflerin Değeri:

Hesap Kodu	PASİFLER	Tutar (YTL)	Ek No
	I. KISA VAD. YAB. KAYNAKLAR		
300	Banka Kredileri	4.371.235,69	
301 / 302	Finansal Kiralamadan Borçlar	59.377,91	
309	Diğer Mali Borçlar	9.930,44	
320	Satıcılar	2.729.384,97	
321	Borç Senetleri/Ver. Çekler (Şirkete Ait)	13.469.938,36	
321	Borç Sen. /Ver. Çekler (Ortaklara Ait)	710.150,33	
340	Alınan Sipariş Avansları	1.947.566,56	
360	Ödenecek Vergi ve Fonlar	13.689,49	
361	Ödenecek Sosyal Güvenlik Kesintileri	64.589,32	
381	Gider Tahak./Ödenecek Ücretler	66.695,83	
391	Hesaplanan KDV	464.436,92	
392	Diğer KDV (İhraç Kayıtlı Satışlardan)	1.470.380,54	
	KIS. VAD. YAB. KAY. TOPLAMI	25.377.376,36	
	II. UZUN VAD. YAB. KAYNAKLAR		
400	Banka Kredileri	1.612.484,00	
401 / 402	Finansal Kiralamadan Borçlar	434.516,04	
	UZUN VAD. YAB. KAY. TOPLAMI	2.047.000,04	
	PASİF TOPLAMI	27.424.376,40	

c) Öz varlık Hesabı:

Yukarıda gösterilen ve satış değerleri üzerinden hesaplanan aktifler ile pasiflerin karşılaştırması sonucu, şirketin öz varlık (öz sermaye) durumu aşağıya çıkarılmıştır:

Şirketin aktiflerinin toplamı:	20.178.786,54 YTL
Şirketin borçlarının toplamı:	- 27.424.376,40 YTL
Satış değerlerine göre öz varlık:	-7.245.589,86 YTL

İİK. 179 ve TTK. 324. maddeleri gereği şirket aktiflerinin satış fiyatları üzerinden değerlendirilmesi durumunda, borçların aktiflerden 7.245.589,86YTL fazla olduğu, yani şirketin mevcutlarının ve alacaklarının borçlarını karşılayamaz durumda (borca batık) bulunduğu görülmektedir. Buna göre şirket aktiflerinin borçlarını karşılama oranı % 74'dür.

Yargıtay, aktiflerin pasifleri karşılama oranı %20-25 seviyesine düşmedikçe iflasın ertelenmesini kabul etmektedir (Yargıtay 19.H.D. 25.5.2000 Tarih, E.2000/2197 ve K.2000/3957). Yani üst sınır olarak %20-25 alınabilir. Aksi takdirde şirket iyileştirilmesi mümkün olmayacak derecede borca batmıştır yani iflasın ertelenmesi istenemez.

İyileştirme projesinin hazırlanması oldukça önemlidir. Projede sunulan çözümler gerçekçi olmalı vaat veya temenni içermemelidir. Proje şirkette sürekli ve kalıcı bir iyileştirme oluşturmaya yönelik hazırlanmalıdır. Proje kapsamında sunulabilecek iyileştirme tedbirlerine bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

- Şirket ortaklarının şahsi taşınmazlarını satarak veya şirkete devrederek şirkete yeni kaynak yaratılması,
- Sermayeye katkı sağlayan yeni ortak alınması (tedarikçilerin veya bayilerin şirkete ortak olması gibi),
- Alacaklı bankaların borçları yeniden yapılandırılmasını sağlayarak, şirkete ek kredi temin edilmesi,
- İştiraklerin bir kısmının satılarak küçülme yoluyla şirkete ek kaynak yaratılması gibi.

Mahkemenin İhtiyati Tedbir Kararı Vermesi: Uygulamada genellikle mahkeme iflas erteleme kararını vermekte acele etmemekte, diğer yandan da geçen sürede şirket aktiflerinin de korunmasını sağlamak için ihtiyati tedbir kararı vermekte ve şirkete geçici kayyım veya kayyımlar tayin etmektedir. Aşağıda yerel bir mahkemenin iflas erteleme davasına ilişkin bilirkişi raporunun gelmesinden sonra vermiş olduğu ihtiyati tedbir kararı örneği sunulmuştur:

“Karar: Davacı vekili tarafından ihtiyati tedbir talepli olarak iflasın ertelenmesi talep edilmiş olup, yapılan keşif sonucu, bilirkişilerin raporlarını sundukları anlaşılınca, sunulan rapor ile dava dosyası ve iyileştirme projesini incelendi.

GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ:

1- a) Davacı şirketin ihtiyati tedbir talebinin kısmen kabulü ile İİK'nun 206'ncı maddesinin 1. sırasında yazılı alacaklara ilişkin olanları hariç olmak üzere HUMK'nun 101 ve İİK'nun 179/a ve 179/b maddeleri göz önünde bulundurularak 6183 sayılı yasaya ilişkin icra takipleri ve diğer alacaklılar tarafından hangi nedene dayalı olursa olsun **yapılmış veya yapılacak olan tüm icra takiplerini yapılacak takiplere ilişkin olarak ihtiyati tedbir ve ihtiyati hacizlerin durdurulmasına**, bu kapsamda fiili haciz ve muhafaza istemlerinin yapılmasının yasaklanmasına,

b) Şirket adına kayıtlı gayrimenkullerin devrinin önlenmesi bakımından tapu kayıtlarına, motorlu araçların devrinin önlenmesi bakımından trafik

kayıtlarına ve hisse devrinin önlenmesi bakımından Ticaret Sicil Memurluğundaki şirket kayıtlarına 3. kişilere devir ve temlikinin önlenmesi bakımından **ihiyati tedbir konulmasına**, bu hususta ilgili kurumlara müzekkere yazılmasına, ...oy birliği ile karar verildi.

Ihtiyati Tedbir Kararının 3. Kişilere İlan Edilmesi ve Şirketten Alacaklı 3. Kişilerin İtirazlarının Değerlendirilmesi: Yargıtay bir kararında; “İflasın ertelenmesi talebinin ilanı hakkında yasada bir düzenleme bulunmasa da alacaklıların haklarının korunması için bu talebin İİK'nın 166/2.maddesindeki yöntemle ilanı gerekir” denilmektedir (Yargıtay 19.H.D.13.10.2005 tarih ve 2005/6649 E.2005/10006 K.). Mahkemenin vermiş olduğu ihtiyati tedbir ve şirkete geçici kayyım atanması kararlarının, mahkeme tarafından gerek Basın İlan Kurumu aracılığıyla yerel basına verilen ilanla, gerekse Türkiye Ticaret Sicili Gazetesine gönderilen yazı ile 3. kişilere duyurusu yapılır.

İlandan haberdar olan 3. kişilerden iflas erteleme kararına itirazda bulunan şirketlerin veya vekillerinin, kararda belirtilen süre içinde “müdahil” sıfatıyla kararın verildiği mahkemeye başvurması gerekir. Davaya müdahil olan taraflar, davacı şirketin dilekçesine, mahkeme kararına veya bilirkişi raporuna çeşitli yönlerden itirazda bulunabilirler. İflas erteleme davalarında müdahillerde haklı olarak bir bekleyiş içindedirler. Bir müdahil vekili dava dilekçesinde, iflas erteleme davası nedeniyle alacağını alamayan bir müvekkilinin ruh halini; “Kumar oynayan bir komşusuna çocuğunun okul parasını vermeyi kimden ve nasıl isteyebilirsiniz?” sorusuyla ifade etmektedir.

Mahkeme söz konusu itirazların doğru olup olmadığını değerlendirmek üzere dosyayı yeniden bir önceki bilirkişi kurulana tekrar gönderir. Bu arada geçen süre içerisinde geçici kayyımdan rapor ister, davaya yapılan itirazları değerlendirir, şirket yetkililerince özellikle iyileştirme projesinde belirtilen hususlara ilişkin incelemelerde bulunur. Davanın bütün aşamalarında önemli olan, şirket yetkililerinin “dürüst” ve “samimi” olmasıdır. Mahkeme, yapmış olduğu araştırmalarda veya kayyımdan gelen raporlarda şirket sahiplerinin dürüstlüğü ve samimiyetinde şüphe uyandıracak delillere rastlaması durumunda, şirket alacaklılarını korumak için zaman kaybetmeden şirketin iflasına karar verebilmektedir. Mahkemenin kararına karşılık alacaklıların karara temyiz süresi 10 gündür. Alacaklılar kararın ilanından sonraki 10 gün içinde kararı temyiz edebilirler. Erteleme kararının temyiz edilmesi, erteleme kararının yürürlüğe girmesine engel teşkil etmez (Öztek 2005,49).

İflas Erteleme Kararı Alınması ve Kayyım Atanması: Mahkemenin ayrıntılı iflas erteleme kararında; iddiayı, savunmayı, delilleri değerlendirip, gerekçeyi özetledikten sonra, iflasın ertelenmesinin şekli ve maddi koşullarını ayrıntılı değerlendirir ve son kısımda iflasın erteleme kararının sonuçları yönünden mahkemenin kabul gerekçeleri açıklanarak şirkete belirli bir süre iflasın ertelenmesine karar verildiği belirtilir. Mahkeme kararı heyet halinde verir.

İflas erteleme kararında kayyımın görev ve yetkileri ayrıntılı olarak gösterilir. Kayyım ilk iş olarak şirketin muhasebe sisteminde aksaklıklar varsa bunları düzenlemeli, saptamış olduğu hataları düzelttirmelidir. Şirketin muhasebe sistemini kavramadan ve güvenmeden kayyımın faaliyet göstermesi güçtür. Kayyım, mahkemenin kendisini görevlendirmesinden itibaren, şirket üst düzey yönetimi ile toplantı yapar, mahkemenin kendisine vermiş olduğu görevleri bildirir, yönetimden beklentilerini açıklar. Kayyım doğrudan mahkemeye karşı sorumludur. Dönemsel olarak mahkemeye rapor verir. Şirkete ilişkin özellikle olağan dışı gelişmeler hakkında mahkemeyi bilgilendirir. Kayyım alacaklılar arasında eşitlik ilkesini gözeterek faaliyetini sürdürür. Kayyım her ay mahkemenin takdir ettiği ücret şirket tarafından ödenir.

İflas Ertelemesinin Uzatılması ve İflas Erteleme Sürecinden Çıkış: İflas erteleme süresi sona ermeden önce şirket yetkilileri avukatları aracılığıyla mahkemeden süre uzatma talebinde bulunur. Şirkette iyileşme ümidi devam ediyorsa ve alacaklıların hakları zarara uğramayacaksa sürenin uzatılmasına gidilmesi uygun olur. Mahkeme kayyımın o ana kadar uyguladığı iyileştirme tedbirlerinin sonucunu, verdiği raporları dikkate alarak ve bilirkişi incelemesi yaptırdıktan sonra süre uzatılabilir (Öztek2005,60). Süre uzatımlarında, gün değil, saat bile önemli olmaktadır. Örneğin; 10 Mayıs 2006 günü saat 10.00'da bir yıllık süre uzatımı alan bir şirketin, 10 Mayıs 2007 günü saat 10.00 itibarıyla süre uzatımı kararını henüz alamamışsa, alacaklılar söz konusu boşluğu değerlendirip şirketten alacaklarının karşılığını haczedebilir. Mahkeme tarafından verilen uzatma süreleri toplamı dört yılı geçemez.

İflas erteleme kararı alan şirket yetkililerinin kayyım gözetiminde iyileştirme projesini hayata geçirmeleri ve bunda başarılı olmaları durumunda şirket kayyımın bildiri ile mahkeme iflas erteleme kararını kaldırır. Aksi durumda yani şirketin borca batıklığının artarak devam etmesi yani iyileştirme projesinin etkin bir şekilde hayata geçirilememesi durumunda mahkeme şirketin iflasına karar verir.

4.ŞİRKETLERİN MALİ BAŞARISIZLIĞA DÜŞME NEDENLERİ VE ÇÖZÜME YÖNELİK ÖNERİLER

Şirketleri iflas erteleme sürecine götüren mali başarısızlığın çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Bu kısımda özellikle KOBİ'lere yönelik başlıca başarısızlık nedenleri ile bazı çözüm önerileri üzerinde durulacaktır.

4.1. Mali Başarısızlık Nedenleri

Şirketleri mali başarısızlığa sürükleyen çeşitli içsel ve dışsal nedenler bulunmaktadır. **Dışsal nedenler** denilince ilk akla gelenler; küresel ekonomide yaşanan krizler, ekonomik daralmalar, teknolojinin hızla değişmesi, rekabetin ulusal değil artık uluslararası düzeyde olması (özellikle Çin faktörü), ülke ekonomisinde yaşanan daralmalar (ekonomik krizler ve büyüme hızının yavaşlaması) ve kayıt dışı ekonomidir. Özellikle KOBİ'lerde kayıt dışı ekonomi nedeniyle yöneticiler, şirketin mali durumunu tam olarak izleyememekte, dolayısıyla yanlış kararlar alabilmektedirler. Ekonomik krizler ise şirketlerin öz sermayesi ve karlılığını olumsuz yönde uzun yıllar etkilemektedir.

Mali başarısızlığa yol açan çeşitli **içsel nedenler** bulunmakla birlikte en yaygın olanı şirket yönetimi ile ilgili eksikliklerdir. KOBİ'lerin büyük çoğunluğu aile şirketi olup, profesyonel yönetimden uzaktırlar. Şirket yöneticilerinin (ortaklarının) gerekli niteliklere sahip çalışanlarının olmaması sonucu özellikle nakit ve risk yönetiminde karşılaşılan başarısızlıklar, ekonomik tedbirlerin (kararların) zamanında alınamaması yaygın olarak gözlemlendiğimiz nedenlerdir. Örnek olarak; toplam altı şubesi bulunan bir marketler zincirinde, şirket yöneticilerinin bir şubenin kapatılması kararını dört beş ay geciktirmeleri şirketin sonu olmuştur. Diğer nedenler ise; şirketlerde 2. ve 3. nesil aile bireylerin yönetime geçmesi (nesil değişimi), şirket yöneticileri (ortaklarının) ve aile bireylerinin tasarruftan uzaklaşarak hayat standartlarının birden yükselmesi, yetersiz sermayeye sahip olunması, aşırı borçlanma, borçlanmanın kısa vadeli olması gibidir.

4.2. Çözüme Yönelik Öneriler

Şirketleri mali başarısızlığa düşmelerini önleyeceği düşünülen doğrudan veya dolaylı ilgili bazı öneriler ve değerlendirmeler aşağıda başlıklar halinde sunulmuştur. Bunlar:

- **Şirketler sermaye yönünden zayıftır:** Ülkemizde maalesef küçük ve orta ölçekli şirketler sermaye yönünden güçsüzdür. Mevcut sermaye artırma prosedürleri de bu güçsüzlüğü teşvik eder niteliktedir. Şöyle ki; bazı şir-

ketlerde kayıtlarda sermaye artışı olmasına rağmen fiilen şirkete sermaye (nakit) girişi olmadığı gözlemlenmektedir.

• **Şirketler borç öz sermaye dengesini iyi gözetmelidirler:** Ülkemizde şirketlerin çalışma sermayelerinin önemli bir bölümü kısa vadeli ticari borçlanma (çek, senet gibi) yoluyla finanse edilmektedir. Bununla birlikte şirketin finansal riskinin artmaması için özellikle ekonominin daraldığı dönemlerde krediler azaltılmalıdır. Kısa vadeli kredi kullanmaktan kaçınılmalıdır. Kısa vadeli dış kaynaklarla, orta ve uzun vadeli yatırımlar finanse edilmemelidir. Kur riskine dikkat edilmeli, tedbir olarak forward, future, swap ve opsiyon vb. sözleşmelerinden yararlanılmalıdır. Nakit yönetimine özel bir önem verilmelidir.

• **Bankalar çek karnesi verirken basiretli tacir gibi davranmalıdır:** iflas er-teleme davalarında en fazla mağdur olan kurumların başında bankalar gel-mektedir. Diğer yandan da şirketlere titiz bir inceleme yapmadan vermiş oldukları çek karneleri yüzünden, söz konusu mağduriyetlerinin bir nedeni de aynı zamanda kendileri olmaktadır. Uygulamada maalesef bazı banka-ların, aynı adreste birden fazla kurulmuş şirketlere, hatta adresinde dahi bulunamayan paravan şirketlere çek karnesi verdikleri gözlemlenmektedir. Halbuki, 3167 sayılı Çek Kanunu'nun 2. maddesine göre, "Bankalar, çek hesabı açmak maksadıyla bu Kanunla kendilerine verilen görev ve yüküm-lülükleri yerine getirirken, çek hesabı açtırmak isteyenin yasaklılık ve engel durumu bulunup bulunmadığını Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasınca 9 uncu maddeye göre bankalara yapılan duyurular çerçevesinde her birinin kendi nezdinde oluşturduğu kayıtlardan araştırırlar; ayrıca bu kişinin eko-nomik ve sosyal durumu gibi hususların belirlenmesinde gerekli basiret ve özeni gösterirler" denilmektedir.

• **Reel sektördeki firmaların riskten korunması için veri havuzu/veri ha-vuzları oluşturulmalıdır:** Merkez Bankasının "memzuc kayıtlarına" veya mali kesimde kredi kuruluşlarının kendi aralarında oluşturdukları "Kre-di Kayıt Bürosu A.Ş." (www.kkb.com.tr) benzeri yapılanma arayışları reel sektör için sanayi ve ticaret odaları bünyelerinde veya Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği bünyesinde oluşturma imkanları araştırılmalıdır. Dolayısıyla şirketler kredili satışlarında müşterilerinin risk analizlerini daha kolay ve güvenle yapabilirler.

• **Şirketler Mali Müşavirlerden ve Yeminli Mali Müşavirlerden Mali Da-nışmanlık Alanında Daha Fazla Yararlanmalıdır:** Ülkemizde maalesef muhasebe meslek mensupları yoğun iş yükleri nedeniyle hizmet verdikleri

şirketlere sadece yasaların ön gördüğü asgari gereklilikleri sağlamaktadırlar. Halbuki şirket yöneticilerinin asıl ihtiyacı söz konusu yasal formalitelerin yürütülmesi yanında, şirketin mali durumu, sürdürülebilirliği, büyüme performansı, riskleri vb. konularda danışmanlıktır. Dolayısıyla, şirketler muhasebe sistemlerin en kısa sürede düzene koyarak, profesyonel meslek mensuplarından danışmanlık alanında daha çok yararlanmanın yollarını aramalıdır.

• **Şirketlerde yönetici ortakların muhasebe, finans, denetim, hukuk gibi konularda eksiklikleri bulunmamalıdır:** Ülkemizde maalesef iflas veya iflas erteleme sürecine gelince bilanço ile mizan ile tanışan işletme sahipleri bulunmaktadır. Elbette bu geç tanışma, kendilerine çok fazla bir yarar sağlamamaktadır. Ülkemizde eğitim kurumları doğrudan profesyonel yönetici yetiştirilmesine yönelik değildir. Belki kişisel veya şirkete özgü eğitimlerle veya yüksek lisans programlarıyla söz konusu eksikliğin giderilmesi sağlanmalıdır.

• **Şirket sahipleri yeterli sayıda ve nitelikte personel çalıştırmaya özen göstermelidir:** Özellikle küçük ve orta ölçekli şirketler maliyetten tasarruf yapmak için Serbest Muhasebeci, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir gibi unvanlara sahip olmayan belgesiz muhasebeciler çalıştırmakta, onların yaptıkları işlerin kalite kontrolünü yapamamakta veya nitelikli bir personele çok fazla görev yükleyerek onu verimsiz hale getirebilmektedirler.

5. SONUÇ

İflas erteleme talebinde bulunan şirketin bu talebinin kabul edilebilmesi için onun borca batık olması ve kurtarılmasının mümkün olması gerekmektedir. İflas erteleme sürecinin bütün aşamalarında muhasebecinin önemli görevleri bulunmaktadır. Bununla birlikte muhasebeci asıl olarak hizmet verdiği şirket yöneticilerine sürekli raporlar vererek şirketin iflas erteleme sürecine girmemesine yardımcı olmalıdır.

İflas erteleme sürecinde gerek mahkeme gerekse görevlendirdiği bilirkişiler ve kayımlar, iflas erteleme talebinde bulunan şirketin samimiyetini sürekli olarak test ederler. Dolayısıyla söz konusu sürecin her aşamasında önemli olan, davacı şirket yetkililerinin mahkemeye sundukları belge ve bilgilerde yanıltıcı olmamaları, şirket alacaklılarını mağdur etmemek için somut delillere dayanan etkin bir iyileştirme projesi hazırlamaları ve bunu gerçekleştirme gayreti içinde olmalarıdır. İflas erteleme süreci içindeki bir şirket, “hastanenin yoğun bakım ünitesinde yatan bir hastaya” benzetilebi-

lır. Dolayısıyla bu sürece başvuran her şirketin hukuki kurallara eksiksiz uyması, muhasebe ve finans yönetimine daha fazla önem vermesi, kendisini bu sürece getiren eksiklikler veya yanlışlıkları düzeltme arayışı içerisinde olması gerekir.

İflas erteleme sürecine başvuran şirket ile ilgili diğer kişiler ise bu süreçte mümkün olduğu ölçüde sabırlı davranmalı ve şirketin işlerini kolaylaştırıcı yönde (rneğin, alacağının bir kısmından vazgeçme, hammadde tedarikini sürdürme vb. gibi) hareket etmelidir. Çünkü, şirketin faaliyetlerini sürdürmesi halinde alacaklıların alacaklarına kavuşma olasılığı daha çok olabilir. Diğer yandan her ne kadar iflas erteleme kararı şirket alacaklıların karşı şirketi bir mahkeme koruması altına soksa da, iflas ertelemesi işlemlerinin engelleyemediği işlemlerde bulunmaktadır. Örneğin; şirket ortakları veya yöneticileri karşılıksız ek şikayetleriyle muhatap olabilirler.

KAYNAKÇA

- ERTUNA, İ.zer. 2005, Kapitalizmin Son Direnişi, Alfa Yayınları, İstanbul.
- ATALAY, Oğuz. 2007, Borca Batıklık ve İflasın Ertelemesi, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Güncel Yayınevi, İzmir.
- ASOMEDYA. 2004 "Firmaların Mali Başarısızlığının Nedenleri ve Mali Başarısızlığın Erken Uyarı Sinyalleri ile Tahmini", , Ankara Sanayi Odası Dergisi, Eylül.
- ÖZTEK, Selçuk. 2005, "İflasın Ertelemesi", Bankacılar Dergisi, Sayı 53.
- İcra İflas Kanunu
- Türk Ticaret Kanunu Tasarısı